

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Педагогічний факультет

Кафедра музичного мистецтва

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ
ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА
УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА»**

Виконала: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ММ1-М22 групи спеціальності 014
Середня освіта (Музичне мистецтво)
Рибак Анастасія Ігорівна

Керівник:
Мартинюк Любов Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музичного мистецтва

Рецензент:
Аліксійчук Олена Станіславівна
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музичного мистецтва

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	9
1.1. Аналіз науково-методичної літератури з проблеми формування співацьких навичок учнів.....	9
1.2. Сутність, зміст та структура співацьких навичок у школярів.....	16
1.3. Мультимедія як новітній засіб вирішення завдань музичного виховання учнів на уроках музичного мистецтва.....	24
Висновки до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	32
2.1. Педагогічні умови ефективного формування співацьких навичок у школярів на уроках музичного мистецтва.....	32
2.2. Методи, прийоми, форми розвитку співацьких навичок у школярів засобами мультимедійних технологій.....	37
2.3. Діагностика рівня сформованості співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва	43
Висновки до другого розділу.....	55
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток нових прогресивних тенденцій в сучасному суспільстві все більше пов'язують з процесами гуманізації та гуманітаризації освіти, основу яких складають зміни в усіх його сферах і соціальних інститутах. Однією з характерних особливостей сучасного суспільства є зростання важливості індивідуально-особистісного розвитку людини у всіх проявах її життєдіяльності. Це і приковує увагу педагогічної науки до проблеми формування особистості. Найважливішим завданням сучасного суспільства є самоідентифікація та духовно-культурне самовизначення особистості відповідно до реалій соціуму, цільова орієнтація, з одного боку на сьогодення і майбутнє, з іншого – аналіз досвіду минулого, традицій вітчизняної і світової культури. В складний час змін Україні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. Адже тільки такі особистості зроблять свій внесок в розвиток музичної освіти і, тим самим, піднімуть престиж країни до належного рівня.

Розвиток особистості залежить від мінливих умов її взаємодії з навколишнім світом, з соціумом. Даний процес можна визначити як процес соціалізації – процес засвоєння і відтворення культурних цінностей і соціальних норм, процес вдосконалення й самореалізації особистості, обумовлений конкретними соціальними умовами. Саме в період шкільного віку, коли відбуваються якісні зміни особистості, пов'язані з її становленням, закладаються основи взаємодії людини з оточуючим соціумом, реалізується творчий потенціал дитини як активного суб'єкта суспільства.

Проблемам розвитку підростаючого покоління, виховання в особистості цілісної системи історично сформованих культурних і соціальних цінностей сьогодні приділяється велика увага державою, що знаходить відображення в законодавчих документах, серед яких Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Державна програма «Освіта» («Україна

XXI ст.») тощо. Технічний прогрес сьогодення супроводжується накопиченням інформації, значна частина якої є звукова, що репродукується через систему комп'ютерів, й опосередковано та безпосередньо впливає на стан розвитку особистості, її смакових уподобань, музично-естетичну вихованість.

Різні аспекти формування співацьких навичок вже досліджено науковцями та педагогами-практиками (В. Антонюк, Н. Гребенюк, А. Козир, Т. Овчиннікова, Д. Огороднов, К. Пігров, О. Раввінов, К. Тевліна, Л. Тоцька та ін.). Аналіз вокально-педагогічного досвіду, наукові основи процесу співу та функціонування голосового апарату розкрито у працях Д. Аспелунда, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієва, Д. Євтушенка, І. Левідова, Д. Локшина, Д. Люша, М. Микиші, В. Морозова та інших.

Впровадження мультимедійних технологій у практику музичної освіти уможливорює поєднання дидактичних функцій комп'ютера з традиційними засобами навчання, збагачення і наповнення навчального процесу новими формами роботи, варіативне застосування ігрових форм навчання, створення інноваційних методик викладання музичного мистецтва в системі загальної середньої освіти, а також сприяє більш ефективному засвоєнню музичних знань та їх реалізації в музично-творчій діяльності школярів. Саме на вирішення цих завдань спрямовані уроки музичного мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій. Кожен із таких уроків є сукупністю малюнків, світлин, анімацій, відеофрагментів, текстових пояснень, звукового супроводу, зразкового виконання музичних творів, виконання пісень у режимі караоке, тестових запитань тощо, які використовує педагог при проведенні заняття з використанням мультимедії.

В науковій літературі висвітлено різноаспектні проблеми взаємодії людини з комп'ютером на рівні «нової свідомості», «нового мислення», «нових партнерських стосунків» (А. Берг, В. Винокуров, К. Зуєв, М. Сенченко, Ф. Рібаков, Г. Смолян, А. Урсул); методології і теорії комп'ютеризації освіти (Б. Гершунський, О. Довгяло, М. Жалдак, Ю. Машбіц,

Н. Морзе, О. Полат); реалізації специфічних функцій комп'ютера в процесі навчання із застосуванням програмних педагогічних засобів (О. Гончаров, Ю. Кузнєцов, Є. Маргуліс, І. Мархель, Є. Рябчинська); обґрунтування психолого-педагогічних засад організації навчально-виховного процесу з використанням інформаційних технологій (Т. Гергей, М. Горський, В. Ляудіс, С. Юдін).

У наукових дослідженнях у галузі музикознавства виокремлено три головні напрями використання інформаційних технологій: статистичний аналіз музичних текстів, спрямований на обґрунтування закономірностей внутрішньої організації музичного твору (О. Гейн, В. Девуцький, В. Детловс, В. Марутаєв, Ю. Рагс, В. Цеханський, К. Шушпанов); синтезування звукових і музичних структур у композиторській практиці (В. Бовко, В. Василенко, Є. Денисов, Р. Зарипов, І. Стецюк); розробка навчальних комп'ютерних систем з метою підвищення ефективності музичної освіти (В. Грищенко, М. Дергач, М. Дьяченко, І. Мельник, Д. Пильгуй, Л. Рубін, О. Сизова, І. Сокол, В. Хоменко, М. Чембержі, В. Штепа).

Разом з тим, існує необхідність ширшого теоретичного обґрунтування, яке доводило б методичну доцільність використання мультимедійних технологій у музичній освіті школярів, а також відповідна розробка і практичне впровадження нових навчальних програм з комп'ютерною підтримкою, що забезпечували б ефективність музичного виховання школярів у процесі опанування ними шкільного курсу з музичного мистецтва.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю наукового обґрунтування організаційно-педагогічних умов, а також створенням і реалізацією теоретичної моделі і комплексної педагогічної програми з формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва. Протиріччя між великими потенційними можливостями співацьких навичок, як важливого засобу виховання школярів з використанням мультимедійних технологій та

малоефективним використанням цих можливостей у практиці закладів середньої освіти обумовили вибір теми дослідження – *«Формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва»*.

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати, експериментально перевірити методику формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.

Об'єкт дослідження: процес музичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: методика формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.

Завдання дослідження:

- розглянути особливості представленого феномена «співацькі навички учнів» у психолого-педагогічній науковій літературі;
- визначити структурні компоненти та особливості формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва;
- виявити критерії, показники та рівні сформованості формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.
- визначити педагогічні умови формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.
- розробити поетапну методику формування співацьких навичок учнів засобами мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.

Теоретично-методичну основу дослідження становлять погляди та ідеї філософів та культурологів (Ж. Далькроз, Д. Дідро, І. Кант, В. Кизима, М. Герберт, Платон, Сократ, А. Шопенгауер та ін.), психологи (В. Андрієвська, В. Бебик, І. Бех, Л. Божович, О. Бондаренко, П. Горностай, В. Данилюк, М. Зажирко, Є. Заїка, В. Клименко,

Ю. Ковальчук, В. Кухарська, А. Маслоу, О. Соснюк, Т. Титаренко, Т. Яценко), зарубіжних педагогів (К. Гельвецій, А. Дістервег, Я. Коменський, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ф.Фребель), вітчизняних педагогів і діячів культури (Ю. Бабанський, Г. Ващенко, М. Євтух, Я. Козельський, В. Медушевський, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, М. Фіцула, Б. Яворський).

Проблему формування розвитку співацьких навичок у школярів також розглядають сучасні українські вчені: Н. Атамасенко, В. Бадер, О. Велигура, І. Зязун, Л. Масол, Н. Музика, О. Онисюк, Л. Паньків, Е. Печерська, Ю. Приходько, О. Прокулевич, І. Сингаївська, Л. Теряєва, Т. Фурсенко, В. Чернобривкін, В. Шейко, О. Щолокова та ін. Важливим аспектам формування співацьких здібностей у школярів на уроках музичного мистецтва присвячені педагогічні дослідження науковців Н. Бабіченко, Н. Гребенюк, О. Єрошенко, Г. Кондратенко, Л. Ліхницької, О. Ростовського, О. Рудницької, Г. Стасько та інших.

Методи дослідження. Для розв'язання представлених завдань, використано *теоретичні та емпіричні методи*, а саме: аналіз філософських, психолого-педагогічних, методичних досліджень, нормативних документів, а також реального досвіду викладачів закладів загальної середньої освіти з метою діагностування теоретичного й практичного вивчення представленого феномену; *систематизація та узагальнення* науково-теоретичних і дослідних даних; анкетування, бесіди, тестування, опитування, експертні оцінки, спостереження, обговорення, педагогічний експеримент; *методи математичної обробки результатів* (кількісний аналіз реального стану представленої проблеми, спостереження руху змін отриманих результатів, статистична обробка експериментальних даних).

Практичне значення дослідження полягає у тому, що вибудована поетапна методика формування співацьких навичок учнів засобами

мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва, яка може бути використана вчителями музичного мистецтва у навчально-виховній роботі. Теоретичні положення та результати експериментального дослідження можуть доповнити зміст навчальної дисциплін «Музичне мистецтво» в закладах загальної середньої освіти.

Апробація і впровадження результатів. Експериментальною базою дослідження став Кам'янець-Подільський ліцей №16. Основні положення та висновки дослідження висвітлено у виступі на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості», яка проходила на базі кафедри музичного мистецтва педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у рамках VI Всеукраїнського музичного конкурсу «MusicUniFest-2023» (11–12 травня 2023 року).

Структура і обсяг магістерського дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (67 найменувань) та додатків. Основний текст складає 68 сторінок, загальний обсяг роботи – 76 сторінок.

ВИСНОВКИ

У нашому дослідженні представлено результати теоретичного об'єктивування та рекомендований новий підхід до вирішення проблеми формування співацьких навичок школярів, що знайшло відображення в розробці, обґрунтуванні та експериментальній апробації представленої методики. Проведене дослідження дозволило нам зробити такі висновки:

1. У підсумку аналізу науково-методичних джерел визначено, що велика роль у всебічному розвитку учнів відіграє мистецько-культурне виховання, яке передбачає розвиток музичних знань, вмінь та навичок. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування співацьких навичок учнів як основи пізнання вокально-хорового мистецтва та реалізації власних можливостей дітей. Спираючись на аналіз та проведену роботу, можна говорити про те, що на уроках музичного мистецтва є доцільним використання мультимедійних технологій, але при цьому враховувати різні моменти щодо підготовки та проведення такої роботи. На основі особливостей вокально-хорової діяльності дітей подано тлумачення поняття *«формування співацьких навичок учнів як складний диференційний процес, що здійснюється в умовах організованого та контрольованого музично-освітнього середовища та включає в себе розвиток вокально-технічних навичок з урахуванням індивідуальних, фізичних та фізіологічних особливостей дітей шкільного віку»*.

2. Визначено структуру співацьких навичок учнів, що представлено у нерозривному синтезі *когнітивно-інформаційного, емоційно-вольового та діяльнісного компонентів*.

3. У дослідженні розглянуто критерії та показники співацьких навичок учнів відповідно до визначеної структури досліджуваної проблеми, а саме: *понятійно-діагностичний* (характеризується мірою володіння знань вокально-хорового мистецтва, обсяг загальної музично-теоретичної бази, вміння до осмисленої діяльності на уроках музичного мистецтва).

Показники: наявність потрібного об'єму знань для окреслення основних елементів музичної мови; здатність учнів обґрунтовувати особисте ставлення до вокально-хорового твору або вправ; вміння впізнавати та розрізняти художні образи вокально-хорового твору.

Стимульовально-мотиваційний (визначає міру бажання школяра володіти вокально-хоровими знаннями, вміннями та навичками). Показники: зацікавленість учня у вивченні нових пісень, вокальних вправ, а також біографій композиторів; прагнення брати участь в концертних виступах; захопленість, задоволення всіма видами діяльності на заняттях; здатність утримувати увагу протягом тривалого часу.

Практично-творчий (визначає здатність учня самостійно здійснювати деякі завдання, ставити перед собою цілі, шукати та використовувати необхідні засоби їх досягнення, контролювати та оцінювати процес та результати співацької діяльності). Показники: здатність відобразити музично-художні образи за допомогою рухів та міміки; вміння втілювати свої переживання в пісні; володіння основними вокальними та хоровими навичками. За результатами діагностування було виявлено три рівні сформованості – високий, достатній і низький, з якісними та кількісними характеристиками. В ході констатувального експерименту перевищували середній та низький рівні.

4. У процесі дослідження були визначені такі педагогічні умови: організація комфортної психологічної атмосфери на заняттях зі створенням ситуації успіху; формування яскравого емоційного відгуку на вокальний твір; розвиток творчо-самостійної активності. Відповідно до представлених педагогічних умов обрані репродуктивні та творчі методи (пояснення, показу, ігрових методів, інсценізації, порівняння, асоціативного та художнього пошуку, інтерпретації музично-художніх образів, вокально-слухового аналізу, пластичного інтонування).

5. Вибудована та апробована методика формування співацьких навичок учнів включала в себе два етапи: інформаційний та творчо-діяльнісний. Вдале впровадження формувальної частини експерименту обумовило зростання рівнів сформованості співацьких навичок учнів в експериментальній групі. Результати виявлених даних в процесі проведеної формувальної роботи в експериментальній та контрольній групах за підсумками повторних перевірок визначили ефективність розробленої методики формування співацьких навичок учнів на уроках музичного мистецтва засобами мультимедійних технологій.

Проведене експериментальне дослідження не вичерпує всіх аспектів з формування співацьких навичок учнів і вимагає на всебічне висвітлення означеного феномену. Актуальність представленого феномену та деяка недостатність методичного забезпечення потребує активізації наукових пошуків у розробці ефективних методів, прийомів та підходів формування співацьких навичок учнів. Ми вважаємо, що глибшого вивчення потребують питання забезпечення методами і прийомами вокального виховання учнів засобами мультимедійних технологій молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брайнін В. П. Про розвиток музичного мислення дитини (для батьків і усіх зацікавлених). Музична педагогіка та виконавство. Збірник статей, випуск 1, упоряд. П. Ф. Серотюк. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2008. С. 5-20.
2. Гончаренко А. М. Педагогічні умови становлення гуманістичних взаємин старших дошкільників : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Київський міський пед. ун-т імені Б. Грінченка. Київ, 2003. 216 с.
3. Джумеля А. З. Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії засобами пластичного інтонування) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Нац. пед. університетт ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 281 с.
4. Завалко К. В. Формування готовності майбутнього вчителя музики до інноваційної діяльності : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. університетт ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 490 с.
5. Завалко К. В. Педагогічна інноватика в теорії та практиці музичної освіти: монографія. Черкаси : Черкас. ЦНП, 2013. 520 с.
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
7. Карпенко Л. В. Розвиток творчих здібностей дітей: методичні рекомендації для викладачів ДМШ. Суми : Університетська книга, 2000. 54 с.
8. Карпенко Н. А. Психологія творчості: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
9. Картава Ю. А. Теоретико-методичні засади музично-ритмічного виховання дошкільників із порушеннями зору: навчально - методичний посібник. Суми: Вид-во Сум ДПУ ім. А. С.Макаренка,2014. 220 с.
10. Ковтун А. В. Розвиток музичної освіти майбутніх педагогічних кадрів в Україні (друга половина ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2015. 283 с.
11. Коробко С. Л. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2008. с. 20-32.

12. Короткий словник актуальних педагогічних термінів / упор. Флегонтова Н. М. Київ: КНУТД, 2013. 55 с.
13. Кульчицька О. І. Проблеми обдарованості в сучасній психології. Обдарована дитина. 2008. № 1. С. 2–7.
14. Ланцюженко З.Д., Шкільник С. Я., Бешапошникова Т. В. / Музично-ритмічні хвилинки та розспіванки для дітей. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 64 с.
15. Левицька І. М. Розвиток тембрового слуху дітей молодшого шкільного віку в процесі інструментального музикування. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 170. 2018. С.150-155.
16. Лобова О. В. Дидактико-методична система формування основ музичної культури молодших школярів у процесі загальної музичної освіти. Автореферат на здобуття наук. ступ. Доктора пед. наук, спеціальність 13.00.02 / Нац. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 8 с.
17. Максименко С. Д., Максименко К. С., Папуча М. В. Психологія особистості: Підручник. Київ: ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
18. Малашевська І. А. Експериментальне музичне навчання дітей дошкільного віку на основі саногенно-особистісного підходу. THE UNITY OF SCIENCE. Direction 1 : Pedagogical sciences. October, 2017. Volume 1. P.92-95.
19. Малашевська І. А. Теорія і практика навчання музики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням музикотерапії: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 456 с.
20. Мар'євич Н. К. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти». Вінниця, 2015. 20 с.

21. Марко М. М. Сутність навчально-ігрових технологій// Професійна освіта: проблеми і перспективи/ ІІТО НАПН України. К.: ІІТО НАПН України, 2016. Вип. 11. С. 58-64.
22. Марко М. М. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Мукачівський державний університет. Мукачево, 2018. 272 с.
23. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
24. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів. Харків : Ранок. 2006. 256 с.
25. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Стилос, 2006. 543 с.
26. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297с.
27. Михайлик Т. В. Особливості проведення інтегрованих уроків з використанням електронних засобів навчання в початковій школі : навчальний посібник. Біла церква, 2014. 47с.
28. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія. Суми: Наука, 2004. 210 с.
29. Музика О. Л. Взаємодія потреб і здібностей у розвитку творчо обдарованої особистості / Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ: Видавництво «Фенікс», 2014.Т.ХІІ. Психологія творчості. Випуск 20. с. 213-228.
30. Науменко Т. І. Музичне виховання найменших : інтегровані заняття Київ : Шкільний світ, 2007. 128 с.
31. Науменко О. М. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до використання засобів ІКТ в навчальній діяльності [Електронний ресурс] / О.

32. М. Науменко // Інформаційні технології і засоби навчання, 2007. Вип. 4. Режим доступу до журналу : http://www.nbuv.gov.ua/ejournal_s/IT_ZN/em4/emg.Html
33. Нечай С. П. Музика розвиває, виховує, оздоровлює : навч.-метод посібни. Київ: Світич, 2012. 144 с. 186 с.
34. Нечай С. П. Теорія та практика майбутніх вихователів до поліфункціонального застосування музики в аудіальному розвитку дошкільників: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 493 с.
35. Освітні технології: навч.-метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. Київ: А. С. К., 2002. 252 с.
36. Особливості процесу голосоутворення та розвиток вокальних навичок молодших школярів: Методичні рекомендації / Укл.: Євстігнєєва Н.І. Полтава: Видавництво ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2004. 44 с.
37. Отич О. М. Мистецтво у розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання. Ч. II. Полтава, 2006. 150 с.
38. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів: [монографія] / за ред. проф. О.Є. Антонової. Житомир, 2017. 158 с.
39. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : [монографія] Київ: Освіта України, 2008. 274с.
40. Педагогіка / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Вища школа, 1986. 544 с.
41. Переверзов О. М. Інтеграція мультимедіа технологій в освітньо-виховний процес художньо-графічних факультетів педагогічних ВНЗ / Педагогіка вищої та середньої школи [гол. ред. : Буряк В. К.]. Кривий Ріг : КДПУ, 2005. С . 174-179. '
42. Побережна Г. І., Щериця Т.В. Загальна теорія музики: Підручник. Київ: Вища школа, 2004. 303 с.
43. Програми та поурочні розробки для середніх загальноосвітніх шкіл. Музика 1-4 класи. / Авт. кол.: О. Ростовський, Р. Марченко, Л. Хлебнікова, З. Бервецький. К.: Перун, 1996. 128 с.

44. Пушкар Л. В. Активні технології навчання музики. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. 40 с.
45. Рагозіна В. Особливості методики розвитку творчих здібностей молодших школярів. Мистецтво та освіта. 2004. №5. С. 5-8.
46. Радинова О. П. Методика слухання музики з дітьми / Дитячий садок. Мистецтво. 2010. №1 (13 число). С. 13-17.53
47. Разборщук К. Грати в музику і гратися музикою, або навчання за методом Тетяни Тютюннікової / Музичний керівник. 2012. №4. с. 17–23.
48. Рейзенкінд Т. Комп'ютерне навчання в професійній підготовці вчителя музики /Т. Рейзенкінд // Рідна школа, 2003. № 2. С. 56-58.
49. Рибалка В. В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник. Київ, Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 424 с.
50. Рома О. Ю. Підготовка вчителів початкових класів Запорізької області до впровадження ігрових методів навчання: від діагностики до розвитку ігрової компетентності. Упровадження концепції Нової української початкової школи в Запорізькій області: перші кроки: колективна монографія / відп. ред. Т.Є. Гура. Запоріжжя: ФОП К.С. Советнікова, 2019. 260 с.
51. Роменець В. А. Психологія творчості. Навч. посіб. / [ред. С. В. Головка (гол.), О. С. Баранівська]. 2-ге вид., доп. Київ: Либідь, 2001. 288 с.
52. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 640 с.
53. Руда Г. С. Гра як основний вид діяльності молодших школярів / Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції / Дніпропетровський обл. ін-т післядипломної пед. освіти. Дніпро, 2018. ч. 1. С. 151-153.
54. Руда Г. С. Експериментальна перевірка ефективності методики розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі

грової діяльності. Проблеми музично-естетичної освіти учнівської молоді: історія та сучасність: матеріали Четвертого Міжнародного науково-практичного семінару / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич, 2018. С. 132-139.

55. Сбітнєва Л. М. Розвиток системи музично-естетичного виховання в Україні: історико-педагогічний дискурс : монографія. Київ: Педагогічна думка, 2015. 186 с.

56. Семизорова В. М. Використання системи «Елементарного музикування» Карла Орфа в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 68 с.

57. Синявський В. В., Сергєєнкова О. П. Психологічний словник / ред. Н. А. Побірченко. Київ: Наук. світ, 2007. 274 с.

58. Сирота З. М. Підготовка майбутнього вчителя до музично-творчого розвитку учнів початкових класів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. 18 с.

59. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. / Укладач О.Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 100 с.

60. Старченко А. Ю. Профілактика травматизму з дітьми старшого дошкільного віку під час застосування інноваційних технологій на фізкультурних заняттях. Молодий вчений, 2016. Листопад. С. 96-99.

61. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область): Домбровська Я. М., 2016. 473с.

62. Топчій Г. С. Ігрові педагогічні технології як умова професійного саморозвитку майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2011. 20 с.

63. Трофімченко І. Є. Розвиток музичних здібностей дітей молодшого шкільного віку за методом «Виховання талантів» Шінічі Сузукі. Сімферополь: Доля, 2010. 146 с.

64. Турчин Т. М. Застосування осучаснених форм музичного навчання молодших школярів як передумова їх творчого розвитку. Рідна школа, 2011. № 7. с. 64-66.
65. Упровадження концепції Нової української початкової школи в Запорізькій області: перші кроки: колективна монографія / відп. ред. Т. Є. Гура. Запоріжжя, 2019. 260 с.
66. Шевчук М. О. Дидактична гра як засіб пізнання і розвитку творчості учнів: матеріали консультпункту для учителів початкових класів. Нетішин, 2014. 91 с.
67. Ягоднікова В.В. Інтерактивні вправи та ігри. Інтерактивні форми і методи навчання. Харків: Основа, <https://naurok.com.ua/konspekt-distanciynogo-uroku-z-muzichnogo-mistectva-1klas-nush-z-vikoristannyam-navchalnogo-posibnika-o-kalinichenko-l-aristova-329422.html>